

ALFR. LEHMANN:

OVERTRO OG TROLDDOM

FRA DE ÆLDSTE TIDER

TIL VORE DAGE

II. DEL

KJØBENHAVN

J. FRIMODTS FORLAG

TRYKT hos J. JØRGENSEN & CO. (M. A. HANNOVER)

1894

Denne publikation må gratis videregives til andre interesserede
Publikationen må ikke gøres til genstand for videresalg og økonomisk vinding
Den er udgivet af DIDA under Astrologisk Museum i København 2013
DIDA er Digitalt Internetarkiv for Dansk Astrologi, en ren non-profit public service

INDHOLDSFORTEGNELSE TIL II. DEL.

De hemmelige Videnskaber.

	Side
Den lærde Magis Forhold til Folkets Trolddom	3— 7.
Den hellige Kabbala	8— 36.
Mekubalerne og deres Værker, 8. — De kabbalistiske Metoder, 18. — Kabbalas Lærdomme, 26.	
De hemmelige Videnskabers Oprindelse	36— 70.
Den ægyptiske Teurgi, 36. — Astrologien, 45. Alkemi, 60.	
De lærde Magere før Agrippa	71—103.
Araberne, 71. — De europæiske Forskeres Trolddomsry, 80. — Naturforskerne, 84. — Kabbalisterne, 97.	
Agrippa og den okkulte Filosofi	103—125.
Agrippas Liv og Betydning, 103. — Den okkulte Filosofis Naturopfattelse, 109. — Talspekulationer i den okkulte Filosofi, 119. — Slutning, 125.	
De enkelte magiske Videnskaber	126—160.
Astrologien, 126. — De øvrige Auguralvidenskaber, 135. — Den praktiske Kabbala, 145. — Alkemi, 155.	
Magia naturalis	160—177.
Naturtingenes Sympatier og Antipatier, 160. — Paracelsus og den magiske Medicin, 164. — Den naturlige Magi, 170. — Virgula mercurialis, 174.	
Videnskabernes Popularisering	177—188.
Faustsagnet og Faustbøgerne, 177. — De kurerende Videnskaber, 184. — Folkeovertroen i Nutiden, 186.	
Litteraturfortegnelse	189—191.

ALFRED LEHMANN

OVERTRO OG TROLDDOM

AF DEN ELDSTE TID

DE NEMMELEDE
THE YOUNG DAGS

IT DEE

KJØBENHAVN

J. YRIMONTS FORLAG

1880

DE HEMMELIGE VIDENSKABER.

ALFRED LEHMANN

OVERTRO OG TROLDDOM

AF DEN ELDSTE TID

DE MEMORABLES
THE YOUNG DAYS

IT WAS

KJØBENHAVN

J. YRIMONTS FORLAG

1880

Astrologien.

Sammen med Astronomien, som tidlig naaede et højt Standpunkt hos Ægypterne, udviklede disse ogsaa

Astrologien. Om den ældste ægyptiske Astrologi vide vi ikke meget, men den har rimeligvis havt en lignende Karakter som den kaldæiske. Fra det 19de eller 20de Dynasti, omtr. Aar 1200 f. v. T., har man et Papyrus, som indeholder en astrologisk Fortegnelse over lykkelige og ulykkelige Dage tilligemed Forskrifter for, hvad der maa gøres eller ikke tør gøres paa disse Dage. Fortegnelsen strækker sig over de tre Fjerdedele af Aaret; jeg giver her blot et Brudstykke af den med de mest ejendommelige Bestemmelser.

»Thot (September). D. 21de, ikke dræbe Oxer. D. 22de, ikke spise eller salte Fisk.

Paophi (Oktober). D. 13de, ikke spise Grøntsager. D. 22de, ikke bade sig. D. 26de, ikke grundlægge et Hus.

Athyr (November). D. 5te, ikke tænde Ild og heller ikke se paa Ilden. D. 19de, ikke sejle ud paa Nilen.

Choiack (December). D. 21de, ikke spadsere. D. 28de ikke spise Vanddyr.

Tobi (Januar). D. 7de, ikke vise sig for Kvinder. D. 24de er en lykkelig Dag, man maa drikke Honningdrikke.« o. s. v.

Hvorledes Ægypterne ere komne til alle disse Bestemmelser, er naturligvis vanskeligt at sige; rimeligvis staa de i Forbindelse med Mytologien. Af de mange Sagn og Legender om Guderne, uddrog man Slutninger om, at det paa bestemte Dage og Tider var tilraadeligt at afholde sig fra forskellige Handlinger. Denne gamle Astrologi har altsaa staaet i et meget nært Forhold til Religionen, og det har sikkert ogsaa udelukkende været Præsterne, som have dyrket den. Iøvrigt kender man meget lidt til disse ældste Former af den ægyptiske Astrologi.

En hel anden Karakter antog Astrologien, efter at Grækerne havde faaet Herredømmet i Ægypten, og det

alexandrinske Museum, Hovedcentret for Oldtidens Videnskabelighed, var blevet oprettet. Ved Museet i Alexandria levede en Række af berømte Matematikere, Fysikere og Astronomer. Som de bekendteste blandt disse kan nævnes: Euklid (omtr. Aar 300), Eratosthenes (født 275), Hipparch (omtr. 160) og Heron (omtr. Aar 100), alle før Kristi Fødsel. Den berømteste af alle de i Alexandria levende Forskere er dog ubestridelig Astronomen Claudius Ptolemæus (omtr. 150 e. v. T.), hvis Opfattelse af Verdensbygningen og Himmellegemernes Bevægelser galdt som Dogme Oldtiden og Middelalderen igennem lige til Kopernikus' Dage. Ptolemæus antog, at Jorden stod ubevægelig i Verdens Midtpunkt. Omkring Jorden drejede sig otte Sfærer; i de syv inderste befandt Planeterne sig, paa den yderste vare Fixstjærnerne anbragte. Til Planeterne regnedes ogsaa de to »Himmellys« Solen og Maanen, og Rækkefølgen af alle disse »Vandrestjærner« var denne: i den første Sfære nærmest Jorden befandt Maanen sig, derefter fulgte Merkur, Venus, Solen, Mars, Jupiter og Saturn; flere kendte de gamle ikke.

De alexandrinske Astronomer vare fortrinlige Iagttagere, der berigede Astronomien med en lang Række nøjagtige Undersøgelser over Himmellegemernes Bevægelser. Resultaterne af disse gennem et halvt Aartusinde fortsatte Observationer og de derpaa støttede Beregninger ere nedlagte i Ptolemæus' store Værk: »Megale Syntaxis«, eller som det i de arabiske Oversættelser hed: »Tabrir al magesthi«, hvorefter det nu almindelige Navn »Almagest« er en Forkortelse. Men ved Siden af disse strængt videnskabelige Undersøgelser udviklede de gamle alexandrinske Astronomer ogsaa den ejendommelige lærde Astrologi, der dyrkedes Oldtiden og Middelalderen igennem af saa godt som alle fremragende Mænd, og som igen i vore Dage har fundet Tilhængere. Nogen egentlig hemmelig Videnskab har denne Astrologi

aldrig været, da man fra Ptolemæus' Tid og maaske endog fra hans egen Haand har et Værk, hvori Videnskabens Hovedlærdomme ere samlede. Men da Studiet af Astrologien kræver betydelige Forudsætninger og forskellige Instrumenter, som det næppe har været Hvermands Sag at arbejde med, saa kan den alexandrinske Astrologi altid kun have haft en begrænset Kreds af Dyrkere.

Grundtanken i den ægyptiske Astrologi er naturligvis den samme som i den kaldæiske, nemlig at Stjærnerne og da fornemmelig Planeterne, hvortil som sagt ogsaa Solen og Maanen regnedes, indvirke paa alt, hvad der sker. Det var derfor af største Betydning at vide, hvilken Planet der i hvert enkelt Øjeblik havde Herredømmet. I den alexandrinske Astrologis ældste Dage bestemte man dette paa den Maade, at man antog, at enhver Planet beherskede sin Time af Dagen. Den første Dags første Time tilhørte den yderste Planet, Saturn, den anden Time tilhørte den næstyderste Planet, Jupiter, og saaledes videre. Ved Hjælp af hosstaaende Figur kan man paa

en nem Maade bestemme den herskende Planet i en hvilken som helst Time i hele Ugen. Planeterne ere her optegnede i en Kreds i den Orden, i hvilken man tænkte sig dem anbragte omkring Jorden, regnede ude fra ind efter. I Stedet for

Planetnavnene er der sat de Tegn, gamle Hieroglyffer, hvormed Astrologerne for Nemheds Skyld pleje at betegne Himmellegemerne: Saturn ♄, Jupiter ♃, Mars ♂, Solen ☉, Venus ♀, Merkur ☿ og Maanen ☾. Begynde vi nu med Saturn ♄ øverst i Kredsen, saa behersker

den altsaa første Dags første Time. Gaar man derfra rundt i den Retning, som Pilen viser (samme Vej, som Viserne paa et Ur), saa faar 4 altsaa anden Time, 5 tredje Time og saaledes videre. Den ottende Time tilhører igen 5, ligeledes den 15de og den 22de. Den 23de tilhører altsaa 4, den 24de 5 og den 25de Time eller med andre Ord den anden Dags første Time tilhører Solen ☉. Dette staar antydet ved Tegnet ☉ udenfor Kredsen. Gaar man nu videre paa samme Maade, saa ser man, at 3die Dags 1ste Time tilhører Maanen ☾, 4de Dags 1ste Time Mars ♂, 5te Dags 1ste Time Merkur ☿, 6te Dags 1ste Time Jupiter ♃ og endelig den 7de Dags 1ste Time Venus ♀. Efter Herskeren i den første Time blev Dagen opkaldt; den første Dag hed altsaa Saturns Dag, vor Lørdag, der paa Engelsk endnu hedder Saturday. Anden Dag er Solens Dag, Søndag (Sonntag, Sunday). Tredje Dag er Maanens, Mandag (dies lunae, fransk lund); fjerde Dag Mars' (fr. mardi). Femte Dag er Merkurs (fr. mercredi), sjette Dag Jupiters (dies Jovis, fr. jeudi) og endelig syvende Dag Venus' (dies Veneris, fr. vendredi). Det er ret interessant at se, at vi saaledes endnu rundt om i de europæiske Sprog kunne finde Sporene af denne gamle astrologiske Lære om Planeternes Herredømme over de enkelte Dage og Timer.

Den alexandrinske Astrologi, saaledes som den var udviklet i det 2det Aarhundrede e. v. T., kende vi fuldstændig fra et endnu eksisterende Værk, der sædvanlig gaar under Navnet: »Quadripartitum Cl. Ptolemaei« (Ptolemæus' fire Bøger). Om Værket er skrevet af Ptolemæus selv, er tvivlsomt, men da det allerede citeres af gamle arabiske Forfattere som skrevet af Ptolemæus, og da det paa mange Punkter viser sig at indeholde Spirerne til de astrologiske Lærdomme, som udvikledes af Araberne og Europæerne i Middelalderen, saa er der ingen Tvivl om, at det skriver sig fra Alexandrias græske

Periode. At det er forfattet i Ægypten, fremgaar af mange Enkeltheder i selve Værket, og vi ere derfor berettigede til at betragte det som en autentisk Fremstilling af den lærde ægyptiske Astrologi, saaledes som denne forelaa henimod Slutningen af Oldtiden. Vi skulle nu i korte Træk søge at give en Fremstilling af denne Videnskab.

»To Ting,« siger Ptolemæus, »ere fortrinsvis nødvendige for at trænge ind i de astrologiske Forudsigelser. For det første maa man kende Solens, Maanens og de bevægelige Stjærners Stillinger til hinanden indbyrdes og til Jorden, og man maa kende disse Stillingers Betydning og Magt. For det andet maa man vide, hvilke Forandringer i de underliggende Ting der fremkaldes ved disse Stjærnestillingers naturlige Egenskaber. Den første af disse Grene af Videnskaben er i og for sig værd at behandle, selv om man ikke ved Tilføjelse af den anden naaer til selve Forudsigelserne. Den anden Gren derimod er mindre fuldkommen og paalidelig, men den skal dog behandles her paa den Maade, paa hvilken den sædvanlig fremstilles.«

For vort Vedkommende har den første af de to nævnte Grene ubetinget den største Interesse, fordi den indeholder Astrologiens hele teoretiske Grundlag; af den lære vi, hvorledes man tænkte sig, at Stjærnerne Indflydelse paa de jordiske Ting kom i Stand. Teorien herfor var saa lidt som mulig vilkaarlig greben ud af Luften; det var en ligefrem og naturlig Udvidelse af Datidens Fysik. Aristoteles havde paavist, at enhver Ting har en eller flere af de fire Grundegenskaber: Varme, Tørhed, Kulde og Fugtighed. Denne Lære anvendte man nu ogsaa paa Planeterne, som man af mer eller mindre besynderlige Grunde tilskrev disse Egenskaber med forskellig Styrke. Og da en Tings Virkninger ere bestemte ved dens Egenskaber, saa maatte man nødvendigvis

ogsaa antage, at hver enkelt Planet indvirkede paa Jorden i Overensstemmelse med de Egenskaber, som man havde tillagt den. Om Planeternes Egenskaber og dermed følgende Virkninger skriver Ptolemæus saaledes:

»Man maa lægge Mærke til, at Solen ifølge sin Natur har Varmens Virkninger og i ringe Grad Tørhedens. Dette mærke vi ved Solen meget lettere med vore Sanser end ved de øvrige Himmellegerer paa Grund af dens Størrelse og den Tydelighed, hvormed Indvirkningen forandrer sig i Tidens Løb. I samme Grad som Solen nærmer sig det Punkt, der er lodret over vore Hoveder (Zenit), desto mere træde dens Virkninger frem.«

»Maanen gør fugtig, formedelst at den er nærmest ved Jorden, hvorfra fugtige Dampe stige op. Saaledes gør den ligefrem de underliggende Ting bløde og bringe dem til at raadne. Paa Grund af dens Lighed med Solen, som Solens Afbillede, har den ogsaa Evne til at varme.«

»Saturn er den mest kuldebringende Stjerne, men den udtørre ogsaa i ringe Grad. Dette er ganske naturligt, da den er længst fra Solens Varme og Jordens Fugtighed. Denne og de øvrige Stjærners Kræfter afhænge iøvrigt ogsaa af deres Stillinger til Solen og Maanen.«

»Jupiter er den milde Stjerne. Den staar midt mellem den kolde Saturn og den trykkende hede Mars. Den gør varm og fugtig, men da den varmebringende Kraft overvejer, udgaa de frugtbringende Vinde fra den.«

»Mars udtørre og brænder, ligesom dens Farve er Ildens (Mars er rød). Den er i Nærheden af Solen, hvis Kreds ligger indenfor.«

»Venus har i Henseende til Mildhed de samme Virkninger som Jupiter, men Grunden er en anden. Ti da den er i Nærheden af Solen, varmer den noget, men langt voldsommere fremkalder den Fugtighed ligesom Maanen, fordi den ved Hjælp af dette store Lys (Maanen) uddrager Fugtigheden af de nærmeste Steder paa Jorden.«

»Mercur ses undertiden i ikke ringe Grad at udtørre og absorbere Fugtighed, fordi den ikke er langt fra Solen. Undertiden ses den dog ogsaa at gøre fugtig, fordi den er nær ved Jorden nærmest udenfor Maanens Kreds.«

Fra de saaledes antagne Egenskaber sluttede man nu ligefrem, at nogle Planeter vare lykkebringende, andre ulykkebringende: »De gamle berette overensstemmende, at de velgørende Stjærner ere Jupiter, Venus og Maanen, fordi de ere af mild Natur og have mest baade af Varme og Fugtighed. De uheldbringende Stjærner ere Saturn og Mars, som have modsat Natur og Virkning, idet den ene er meget kold og den anden brændende hed. Imellem disse to Grupper staa Solen og Mercur, som have Del i begge Naturer, idet deres Virkninger ere de samme som de Stjærners, med hvis Egenskaber de stemme.«

Man indskrænkede sig iøvrigt ikke til af Grundegenskaberne at drage Slutninger om Planeternes mere eller mindre heldige Indvirkning paa Jorden; hele deres Natur blev udledt af disse Egenskaber. Som et Exempel blandt mange kan anføres, hvad Ptolemæus skriver om Planeternes Køn. »Stjærnerne deles i mandlige og kvindelige. Kvindelige ere de, i hvilke Fugtigheden og Frugtbarheden overvejer, fordi denne er mest fremtrædende hos Kvindetønnen; de øvrige ere mandlige. Venus og Maanen kaldes derfor kvindelige, fordi Fugtigheden hos dem er fremherskende; Saturn, Jupiter og Mars ere derimod mandlige. Mercur hører til begge Grupper, da den i lige Grad har Fugtighedens og Tørhedens Virkninger.«

Af Planeternes forskellige Natur følger nu Betydningen af alle andre astronomiske Bestemmelser, saaledes f. Ex. Aarstiderne. Foraaret er fugtigt, Sommeren hedende, Efteraaret tørrende, Vinteren kuldebringende. Ogsaa de fire Verdenshjørner have sine Egenskaber, som udledes af Solens Stillinger. Øst er tørrende, fordi Solen, naar den staaar der, begynder at tørre den Fugtighed, der har

dannet sig om Natten. Syd er hedende, fordi Solen er højest paa Himlen, naar den staar i Syd. Vest er fugtig; Solen begynder da at afsætte den Fugtighed, der har dannet sig om Dagen. Nord er kold, fordi Solen der er fjærnest fra Himlens Midte.

Vi kende saaledes Planeternes Natur og de Virkninger, som de i Overensstemmelse hermed kunne udøve. Men en Planet indvirker ikke altid lige stærkt paa de underliggende d. v. s. jordiske Ting. Dens Indflydelse er fornemmelig afhængig af det Sted paa Himlen, hvor den befinder sig. Oldtidens Astronomer havde allerede tidlig gjort den Iagttagelse, at alle de bevægelige Himmellegerer beskrive meget nær samme Storcirkel paa Himlen. Denne Cirkel, som de kaldte Dyrekredsen, delte de i 12 ligestore Dele, de 12 Himmeltegn, som fik Navn efter det Stjærnebillede, der faldt indenfor hvert Tegn. Disse Navne og de tilhørende Hieroglyffer, hvormed man for Nemheds Skyld betegnede dem, ere: Vædderen ♈, Tyren ♉, Tvillingerne ♊, Krebsen ♋, Løven ♌, Jomfruen ♍, Vægten ♎, Skorpionen ♏, Skytten ♐, Stenbukken ♑, Vandmanden ♒ og Fiskene ♓. Ved Foraars-Jævnøgns tid, naar Dag og Nat ere lige lange, træder Solen ind i Vædderens Tegn og gennemløber saa Tegnene i den angivne Rækkefølge.

Astrologerne fandt nu af Grunde, som vi strax skulle lære at kende, at der bestod visse særlige Forbindelser mellem Planeterne og de enkelte Himmeltegn. Og en Planets større eller mindre Betydning var derfor afhængig af, om den i et givet Øjeblik befandt sig i det Himmeltegn, som den særlig stod i Forhold til. Af saadanne Forhold nævner Ptolemæus fem: Husene, Trekkanterne, Opstigningerne, Maalene og Aasynene, hvilke i Forening bestemte Planeternes væsenlige Værdier (dignitates essentielles) i hvert enkelt Øjeblik. Vi skulle nu se, hvad

Ptolemæus beretter om Grunden til denne besynderlige Lære.

»Planeterne have særlig Betydning ved sine Steder eller Huse, som de kaldes, hvilke ere de Dele af Dyrekredsen, som tilhøre dem. Den naturlige Grund hertil er følgende. To af de 12 Tegn ere nærmest ved vort vertikale Punkt, Zenit, og derfor frembringe de Hede; disse ere Krebsen ♋ og Løven ♌. I disse bo derfor de to fortrinligste og største af Himmellegerne, nemlig Sol og Maane, og særlig tilhører ♌ Solen, fordi de begge

ere mandlige; ♋ derimod tilhører Maanen paa Grund af Kvindeligheden. Herfor betegnes ogsaa Halvcirklen fra ♌ til ♈, som den solare, fra ♋ til ♎ som den lunare. (Jvf. Fig., hvor Himmeltegnene ere afsatte udenfor Cirklen, Planeterne indenfor ved de Tegn, som tilhøre dem). Da nu Saturn

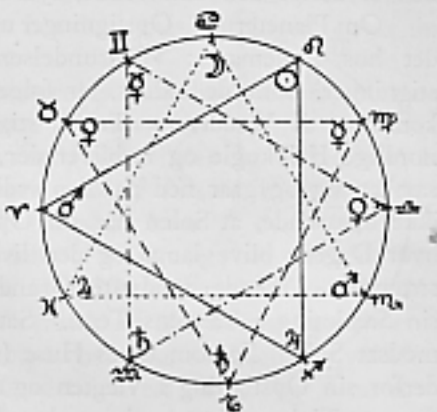

er det koldeste af alle Himmellegerne, saa faar den de Pladser, der ere modsatte Solen og Maanen, nemlig ♊ og ♎, hvilke Tegn ogsaa ere kolde og vinterlige paa Grund af Modsætningen. Til Jupiter ♃, som er af mild Natur og følger indenfor Saturns Kreds, gives de to Tegn, som ere Saturn nærmest, nemlig ♑ og ♒, som betegne Frugtbarheden. Disse Huse danne med de Pladser, som tilhøre de to Himmellys ☉ og ☾, en Vinkel paa en Tredjedel af Cirkelen, hvilken derfor er en heldig Figur. Efter Jupiter følger Mars ♂, den udtørrende, som derfor faar de to Tegn efter Jupiter, som have samme

Natur som den selv, nemlig $\mathfrak{M}$ og $\mathfrak{V}$. De danne en Vinkel paa en Fjerdedel af Cirkelen med Himmellysene, hvilken Figur derfor betegner Fordærvelse. Venus $\mathfrak{Q}$, som følger efter Mars, faar derfor de paafølgende Tegn $\approx$ og $\mathfrak{X}$, som danne en Vinkel paa en Sjettedel Cirkel med Lysene, hvorfor denne Figur ogsaa er gunstig. Mercur faar nu de to sidste Tegn, Π og $\mathfrak{M}$.^{*}

Endnu mere besynderlig end denne Lære om Husene er Ptolemæus' Udvikling om Planeternes Trekanter. »Af alle Figurer er Trekanten med tre lige lange Sider den, der er mest overens-

stemmende med sig selv, og selve Dyrekredsens 12 Steder deles i saadanne fire ligesidede Trekanter. Den førstes Spidser ere $\mathfrak{V}$, Ω og $\mathfrak{L}$, de tre mandlige Tegn, som ere Huse for $\odot$, $\mathfrak{S}$ og $\mathfrak{M}$ (jvf. Fig). Denne Trekant tillægges $\odot$ og $\mathfrak{M}$, idet $\mathfrak{S}$ udelukkes paa

Grund af sin modsatte Natur. Ved Bestyringen af Trekanten har Solen Herredømmet om Dagen, Jupiter om Natten. Denne Trekant er ogsaa den mest nordlige, paa Grund af Jupiters Herredømme, da Jupiter nemlig er Frugtbarhedens Ophav ligesom de nordlige Vinde.^{*)} Men da Mars ogsaa har sit Hus i et af Tegnene i denne Tre-

^{*)} At de nordlige Vinde betegnes som de frugtbare, viser tydelig nok, at hele denne Videnskab er udviklet paa Nordkysten af Afrika, hvor de sydlige hede Ørkenvinde ere ødelæggende for Plantevæksten. Man ser tillige heraf, hvor vilkaarlige og tilfældige alle disse Bestemmelser ere.

kant, blander Sydvestvinden sig med Nordenvinden. Den anden Trekants Spidser ere γ , III og Z , de tre kvindelige Tegn, og denne gives D og Q . Formedelst Q Herredømme er denne Trekant den mest sydlige, da den nævnte Planet ved sin Varmes og Fugtigheds Kraft behersker disse Vinde. Men ogsaa de østlige Vinde føje sig hertil paa Grund af Saturns Herredømme i Z . Den tredje Trekant har Spidserne A , B og II og tillægges H og O . Denne Trekant er den mest østlige formedelst Saturn. Endelig den fjerde Trekant tillægges Mars, og den er derfor den udtørrende, sydvestlige.*

Om Planeternes »Opstigninger og Sænkninger« hedder det hos Ptolemæus: »Begrundelsen af Planeternes Opstigninger, som de kaldes, er følgende. Naar Solen er kommen til Vædderens Tegn, stiger den op paa den nordlige Halvkugle og forbliver der, indtil den i Vægten sænker sig og gaar ned paa den sydlige; derfor siger man ikke upassende, at Solen har sin Opstigning i Vædderen, hvor Dagene blive lange og den livbringende Varme udstømmer. Af de modsatte Grunde siges den at have sin Sænkning i Vægtens Tegn. Saturn, der af Natur er modsat Solen ligesom deres Huse (se Fig. Side 54), faar derfor sin Opstigning i Vægten og sin Sænkning i Vædderen. Ti hvor Varmen begynder, der maa nødvendigvis Kulden forsvinde, og omvendt: hvor denne voxer maa hin aftage. Fremdeles: da Maanen efter sit Møde med Solen i Vædderen først kommer tilsyne og tager til i Lys og ligesom rejser sig igen i Tyrens Tegn*), hvilket er dens Trekants Hovedtegn, saa siges den at have sin Opstigning i Tyren og sin Sænkning i det modsatte Tegn, Skorpionen. Men da Jupiters Magt viser sig i Fremkaldelsen af de nordlige Vinde, som udgaa fra Krebsen i Nord, saa er

*) Solens Møde med Maanen d. v. s. Nymaane. Har denne fundet Sied i Slutningen af Vædderen, bliver Maanen først synlig i Tyrens Tegn.

dette Tegn Jupiters Opstigning, dens Sænkning er Stenbukken. Mars er af Natur altid meget brændende, men mest i Stenbukken, fordi den der er Jorden nærmest. Af den Grund er Stenbukken dens Opstigning og Krebsen dens Sænkning, modsat Jupiter. Herefter følger Venus, som særlig er virksom ved Fremkaldelse af Fugtighed, og da den især har denne Virkning i Fiskenes Tegn, hvorfra Foraarets Fugtighed udgaar, saa tillægger man den Opstigning i dette Tegn og Sænkning i Jomfruen. Endelig maa den udtørrende Stjerne Mercur have Opstigning i Jomfruen og Sænkning i Fiskene, omvendt af Venus, fordi det, der har modsatte Virkninger, ogsaa maa være modsat.*

Den fjerde af Planeternes væsenlige Værdier, Maalene, behøve vi ikke at gaa nærmere ind paa, da Ptolemæus selv siger, at den egentlig ikke lader sig fuldstændig begrunde. Ved Planeternes Maal forstod man de Dele af de enkelte Himmeltegn, som hver af dem beherskede. Hvert Himmeltegn deles i 30 Grader, da de tolv Tegn tilsammen udgøre en hel Cirkel eller 360 Grader. Man antog nu, at hver enkelt af de bevægelige Stjerner — »Himmellysene« blev her ikke medtagne — var Herre over et vist Antal Grader i hvert Tegn, og dette Antal Grader udgjorde Planetens »Maal« i Tegnet. Men der var ikke nogen rimelig Grund hverken for Maalenes Størrelse eller for deres Rækkefølge indenfor de enkelte Tegn; Ptolemæus anfører endog to indbyrdes temmelig afvigende Tabeller herover, den saakaldte ægyptiske og den kaldæiske. For blot at give en Forestilling om disse Bestemmelser, anføres her Planeternes Maal i Tyrens Tegn efter Kaldæerne:

♀ 0—8 ♀ 8—15 ♀ 15—22 ♀ 22—26 ♂ 26—30.
 efter Ægypterne:

♀ 0—8 ♀ 8—14 ♀ 14—22 ♀ 22—27 ♂ 27—30.

Hvad endelig »Aasynene« angaar, er det en lignende Inddeling, idet hvert Himmeltegn deltes i tre ligestore Dele, som underlagdes hver sin Planet. Denne Inddeling spiller kun ringe Rolle.

De astrologiske Forudsigelser, som behandles i de tre sidste Bøger af Ptolemæus' Værk, skulle vi heller ikke gaa nærmere ind paa. Hele denne Gren af Videnskaben er hos Ptolemæus endnu temmelig uudviklet; den blev senere af Araberne og Europæerne sat langt bedre i System, og for at undgaa Gentagelser opsætte vi derfor at behandle den til et senere Tidspunkt. Men ogsaa paa dette Omraade har Ptolemæus' Fremstilling en særlig Interesse fremfor de senere Astrologers. Han giver nemlig Grunde for sine Antagelser, medens alle hans Efterfølgere, saa godt som uden Undtagelse, indskrænke sig til at fremsætte Metoderne og skyde sig ind under hans Autoritet. Hos Ptolemæus finder man derimod Begrundelsen af alle disse Forhold, og det har følgelig sin Interesse at gaa ind paa hans Betragtninger.

Som Indledning til de egenlige astrologiske Forudsigelser gaar Ptolemæus ud fra den Kendsgerning, at de forskellige Folkeslags legemlige og sjælelige Natur i høj Grad er afhængig af deres Landes Stilling til Solen. »De, der bo langt mod Syd, ere ligesom brændte sorte af Solen, deres Haar er sort og kruset og de ere meget hede af Natur paa Grund af Sommerens Længde. De, der bo langt Nord paa, ere derimod ganske hvide, deres Haar er lyst, og deres Natur er meget kølig formedelst Vinterens Længde.« Heraf lære vi altsaa, hvorledes Solens større eller mindre Højde paa Himlen har Indflydelse paa Beboerne af de forskellige Lande. Men Folkeslagenes Egenskaber ere ogsaa afhængige af mange andre Forhold mellem Stjærnerne. Jorden deles i fire Dele, en nordlig, sydlig, østlig og vestlig, ligesom Dyre-

kredsen deles i fire Trekanter. Hver af disse Trekanter behersker sin Del af Jorden. Vi saa ovenfor, at den første Trekant er den, som af Naturen er mest nordlig og vestlig, paa Grund af Jupiters og Mars' Herredømme; den behersker derfor den nordvestlige Del af Jorden, Europa. Paa lignende Maade lader Ptolemæus enhver af de andre Trekanter faa sin Del af Jorden under sig. Ethvert af de tre Tegn, som bestemme en Trekant, har nu igen sin Del af det Landomraade, som er underlagt Trekanten, og derved bestemmes Beboernes Egenskaber. Saaledes staa de kolde og krigerske Germaner og Galler under Vædderens og Mars' Herredømme; Italienerne derimod staa under Løvens og Solens Herredømme, de ere derfor varmere af Natur. Paa denne Maade giver Ptolemæus en fuldstændig Fortegnelse over alle de i Oldtiden kendte Folkeslag og udleder deres Natur af de Himmeltegn og Planeter, under hvis Herredømme de staa. Men denne Fortegnelse har naturligvis altfor ringe Interesse for os, til at vi kunne gaa nærmere ind derpaa.

De astrologiske Forudsigelser angik dels Lande og Byer, dels enkelte Personer. For Landene og Byerne var særlig Sol- og Maaneformørkelserne af Betydning. Varslet galdt nærmest det Punkt paa Jorden, som laa midt i Formørkelsen, og af dennes Varighed og af det Himmeltegn, i hvilket Solen befandt sig i Formørkelsens Øjeblik, uddrog man Slutninger om de Begivenheder, som skulde indtræde. Særlig galdt det om at bestemme, hvilken Planet der havde Herredømmet under Formørkelsen; det tilhørte den, som stod nærmest ved de formørkede Himmellys og paa de fleste Maader stod i Forhold til andre Himmelleger. Da nu hver Planet havde sin bestemte gunstige eller ugunstige Natur, som ovenfor omtalt, saa havde den herskende Planet især Indflydelse paa, om den varslede Begivenhed skulde blive lykkelig eller ulykkelig for Landet.

Da Stjærnerne og Stjærnestillingerne paavirke alt, have de ogsaa den største Betydning for det enkelte Menneske, og særlig gøre de naturligvis sin Indflydelse gældende i det Øjeblik, Barnet ser Dagens Lys. Man kunde derfor af Konstellationerne ved et Barns Fødsel forudsige alt, vedrørende hele dets følgende Liv. Paa denne Betragtning hviler Læren om »den opstigende Grad« eller »Horoskopet«. Saaledes kaldtes denne Gren af Astrologien, fordi Forudsigelserne krævede et fuldstændigt Billede af hele Stjernehimlen i Fødselsøjeblikket, men dette hele Udseende er bekendt, naar man blot ved, hvilken Grad af Dyrekredsen, der netop er ifærd med at stige op over Horizonten. Kender man nu nøjagtigt, hvad Klokken er i Fødselsmomentet, har det ingen Vanskelighed at bestemme den opstigende Grad, men da man dengang ingen paalidelige Ure havde, laa Vanskelighederne netop i at »stille Horoskopet« d. v. s. bestemme Tidspunktet. Heraf har, saa hele Læren om »Nativiteten«, Bestemmelsen af den nyfødtes Skæbne, faaet Navn. Denne meget indviklede og vidtløftige Gren af Astrologien kunne vi dog, som sagt, ikke gaa ind paa her.

Litteraturfortegnelse til II. Del.

- Heller, A.: Geschichte der Physik von Aristoteles bis auf die neueste Zeit. Bd. 1—2. Stuttg. 1882—84.
- Kiesewetter, C.: Geschichte des neueren Occultismus. Leipzig 1891.
- Sprengel, K.: Versuch einer pragmatischen Geschichte der Arzneikunde. Aufl. 3. Bd. 3—4. Halle 1827.
- Buhl, F.: Det israelitiske Folks Historie. Kbhvn. 1893.
- Das Buch Henoch. Uebersetzt u. erläutert v. A. G. Hoffmann. Th. 1—2. Jena 1833—38.
- Franck: La Kabbale. Ed. 2me. Paris 1889.
- Rubin, S.: Heidenthum u. Kabbala. Wien 1893.
- Steinschneider, M.: Jüdische Litteratur. Ersch u. Grubers Encyclopedie, Sect II, Th. 27. Leipzig 1850. 4°.
- The Kabbalah unveiled, containing the chief books of the Zohar. translated into English by Mc. Gregor Mathers. London 1887.
- Chabas F.: La papyrus magique Harris. Chal. sur Saône 1860. 4°.
- Lenormant: Die Magie u. Wahrsagekunst d. Chaldäer. Th. 1—2. Jena 1878.
- Vacherot: Histoire critique de l'école d'Alexandrie. Tome 1—3. Paris 1845—51.
- Bailly: Geschichte d. Sternkunde des Alterthums. Bd. 1—2. Leipzig 1777.
- Protemaeus: Quadripartitum. Ed. Camerarius. Norimberg 1535. 4°.
- Berthelot: Les origines de l'Alchimie. Paris 1885.

- Bacon, R.: *Opus majus ad Clementem IV pontificem maximum*.
Ed. Sam. Jebb. Venet. 1750. Fol.
- Kopp, H.: *Die Alchemie in älterer u. neuerer Zeit*. Th. 1—2.
Heidelberg 1886.
- Lévi, E.: *Histoire de la magie*. Paris 1860.
- Naudé, G.: *Apologies pour tous les grands personnages qui ont
été faussement soupçonnés de Magie*. La Haye 1653.
- Reuchlin: *De verbo mirifico*. Basil 1494. Fol.
- Reuchlin: *De arte Cabalistica*. Hagenau 1517. Fol.
- Trithemius: *Steganographia*. Darmstad 1621. 4°. Colon, Agrip.
1635. 4°.
- Villanovanus, A.: *Opera omnia*. Ed. Nic. Taverl. Basil.
1585. Fol.
- Agrippa, H. C.: *De occulta philosophia*. Colon, Agrip. 1531—
33. Fol.
- Agrippa, H. C.: *Opera in duos tomos digesta*. Vol. 1—2. Lugd.
s. a. (c. 1600).
- Das gross Planetenbuch. Frankfurt a. M. 1553. 4°.
- Das grosse Planetenbuch sampt der Geomancie, Physiognomie u.
Chiromancie. Erfurt 1651.
- Garcæus, J.: *Astrologiæ methodus*. Basil 1576. Fol.
- Indagine: *Introductiones apotelesmaticæ elegantes in Chiroman-
tiam, Astrologiam naturalem, etc.* Francof 1522.
- Indagine: *Astrologia naturalis d. i. Bericht wie man die Chiromancie
etc. erlernen kann*. Strassb. 1630. (Overs. af fornævnte.)
- Poppe, M. v.: *Neuer Wunder Schauplatz der Künste u. inter-
essantesten Erscheinungen im Gebiete der Magie, Alchymie,
Chemie etc.* Th. 1—2. Stuttg. 1839.
- Trismosinus, S.: *Avreum vellos oder gulden Schatz und Kunst
Kammer*. Ausg. 3. Hamburg 1708. 4°.
- Chevreul: *De la baguette divinatoire*. Paris 1854.
- Geheime Unterredungen v. Magia naturali, deren Ursprung u. Prin-
cipiis. Cosmopoli 1702.
- Halle, J. S.: *Magie oder die Zauberkräfte der Natur*. Bd. 1—4.
Berlin 1874—86.
- Halle, J. S.: *Fortgesetzte Magie oder die Zauberkräfte der Natur*.
Bd. 1—12. Berlin 1788—1801.
- Halle, J. S.: *Neufortgesetzte Magie, oder die Zauberkräfte der Natur*.
Bd. 1. Berlin 1802.

- Martius, J. N.: Unterricht v. d. Magia naturali u. derselben medicinischen Gebrauch. Franckf. u. Leipzig 1751.
- Martius, J. N.: Unterricht in der natürlichen Magie. Umgearbeitet v. Wiegand. Berlin u. Stettin. 1779.
- Paracelsus: Opera, Böcher u. Schriften, so viel deren zur Handt gebracht. Ed. Huser. Bd. 1—2. Strassburg 1603. Fol.
- Porta: La magie naturelle en quatre liures. Lyon 1571.
- Porta: Magia naturalis oder Haus-, Kunst und Wunderbuch. Bd. 1—2. Sulzbach 1680.
- Astrologischer Wahrsager zu jedermanns Nutz verfertigt. 1703.
- Curieuse und ganz neue Art zu punctiren. Weimar 1768.
- Job, J. G.: Anleitung zu denen curiösen Wissenschaften, Physiognomie, Chiromantie, Astrologie. Franckf. u. Leipzig 1737. Ausg. 2. ibid. 1747.
- Kall, A.: Formodninger om de hos vor Almue under Cyprians Navn forekommende magiske Bøger. Vidsk. Selsk. Skrifter. Nye Saml. Del. 5. Kbh. 1799.
- Lammert, G.: Volksmedizin u. medicinischer Aberglaube in Bayern. Würzburg. 1869.
- Magia divina oder Unterricht v. denen fürnehmsten cabbalistischen Kunststücken. Franckf. u. Leipzig 1745.
- Reichlin-Meldegg: Die deutschen Volksbücher v. Johann Faust u. Christoph Wagner. Bd. 1—3. 1849.
- Scheible, J.: Dr. Johann Faust. Bd. 1—4. Stuttg. 1846—49.
- Thiele: Den danske Almues overtroiske Meninger. Kbh. 1860.
- Zahn, Ch.: Cyprian v. Antiochien u. die deutsche Faustsage. Erlangen 1882.